

Het broedbestand van de Blauwe Reiger *Ardea cinerea* in Drenthe in 1988-96

Yzaak de Vries, Onno Plantinga, Arend J. van Dijk

Kolonies van Blauwe Reigers in Drenthe worden jaarlijks geteld. In de periode 1988-96 is het aantal broedgevallen aan forse schommelingen onderhevig geweest, maar per saldo zijn de aantallen flink toegenomen. Het aantal vestigingen loopt daar ongeveer parallel mee. Het aantal nesten per kolonie nam flink toe ten opzichte van de jaren tachtig. Veranderingen in het broedbestand worden waarschijnlijk in belangrijke mate gestuurd door de strengheid van voorafgaande winters.

Reeds vanaf het begin van de jaren zeventig wordt het verloop van het broedbestand van de Blauwe Reiger in Drenthe op de voet gevolgd (Blok & Roos 1977, van Dijk & van Os 1982, Santing & van Dijk 1985, de Vries & Santing 1989, van den Brink *et al.* 1996). Dit artikel is een vervolg op eerdere tellingen en geeft een overzicht over het wel en wee van deze soort over de jaren 1988-96.

Methode

De beste methode voor het inventariseren van Blauwe Reigers is het tellen van bezette nesten. Tellingen vinden in ieder geval twee keer per broedseizoen (begin april tot juni) plaats. Ten behoeve van het landelijk soortonderzoek aan kolonievogels (LSB) heeft SOVON richtlijnen opgesteld hoe deze soort moet worden geïnventariseerd. Deze wijken niet noemenswaard af van de hierboven beschreven methode (zie van Dijk 1996).

Niet in alle gevallen waren de tellingen in Drenthe elk jaar compleet. Waar nodig is gepoogd ontbrekende gegevens alsnog boven water te krijgen. Toch zijn er enkele omissies gebleven. Op grond van de resultaten van andere kolonies en gegevens uit voorafgaande jaren is voor die kolonies een schatting gemaakt van het aantal broedgevallen. Indien geen schatting kon worden gemaakt, zijn geen gegevens ingevuld.

De broedvogelgegevens zijn verzameld door de volgende personen: R. Blaauw, H. den Bakker, B. Bernardus, R. Boxem, R.G. Bijlsma, S. Braaksma, J. Dekkema, A.J. van Dijk, J. Everts, P. Gelderloos, E. Goutbeek, G. Habers, P. Heegen, Jeugdvogelwerkgroep Zuidlaren, H. Kamman, J. Kleine, M. Klemann, J. Lok, W. van Manen, E. Menkveld, H.J. Ottens, J. Santing, W. Spoelder, I. Sterken, L. v.d. Velde, P. Venema en H. Wessels. De Blauwe Reiger wordt evenals de andere kolonievogels door SOVON jaarlijks landelijk geteld. Zo ook in Drenthe, waarbij de gegevens door een coördinator worden verzameld. In Drenthe waren/zijn dat J. Santing, O. Plantinga (t/m 1994) en E. Goutbeek (1995-heden).

Resultaten

Aantallen

In het volgende overzicht zijn alleen vestigingen opgenomen die in een of meerdere jaren in de besproken periode bezet waren (Tabel 1, Bijlage 1). De hier gepresenteerde aantallen wijken in een aantal gevallen af van die in 'Broedvogels van Drenthe' (van den Brink *et al.* 1996). Belangrijkste oorzaak hiervoor is, dat de aantallen in dit artikel zijn aangevuld met, dan wel

aangepast zijn aan de meest recente gegevens. Helaas kan voor 1997 nog geen overzicht worden gepresenteerd.

Tabel 1. Aantal kolonies, aantal nesten en gemiddeld aantal nesten/vestiging van de Blauwe Reiger in Drenthe van 1988-96. Het vorstgetal is gebaseerd op IJnsen (1991). *Number of colonies, number of nests and mean number of nests/colony in Drenthe in 1988-96. Frost index based on IJnsen (1991).*

Jaar <i>Year</i>	Kolonies <i>Colonies</i>	Nesten <i>Nests</i>	Nesten/kolonie <i>Nests/colony</i>	Vorstgetal <i>Frost index</i>
1988	24	292	12.1	4.7
1989	28	416	14.8	2.0
1990	25	486	19.4	3.0
1991	25	376	15.0	21.6
1992	22	358	16.2	9.6
1993	24	348	14.5	8.0
1994	33	460	13.9	13.9
1995	31	455	14.6	7.5
1996	27	212	8.0	47.7

Na 1987 zijn er 15 vestigingen bijgekomen, negen afgefallen (Tabel 2) en drie oude kolonies opnieuw, zij het tijdelijk, bezet (Asserbos, Lemferdinge, Noorderdierenpark). Hierdoor komt het aantal kolonies over de gehele periode uit op 44. Tussen 1980 en 1984 waren er eveneens 44 kolonies en in 1985-1987 35. Over het algemeen kwamen veranderingen in kolonie-aantallen op rekening van toe- of afname van de kleinere kolonies.

Ten opzichte van de vorige periode zijn de aantallen en het aantal vestigingen flink toegenomen. We kunnen zelfs spreken van nieuwe records met aantallen boven de 400 paar in 1989, 1990, 1994 en 1995 (Tabel 1). De enorme afname in 1996 (meer dan gehalveerd) zal ongetwijfeld iets met het strenge winterweer in de voorafgaande winter te maken hebben gehad: het vorstgetal was namelijk bijna gelijk aan dat in de winter van 1978/79, ook een behoorlijk strenge winter!

Veranderingen in de aantallen kwamen voornamelijk op conto van de grote (>20 nesten) en middelgrote (10-20 nesten) kolonies; de trend in de kleine kolonies was overigens identiek aan die in de grotere kolonies. De grote afname van 1995-96 vond zijn weerslag vooral in de grote kolonies. In die periode verdwenen enkele kleine kolonies maar andere bleven wel bestaan, zij het op een zeer laag pitje. Nog een strenge winter en deze 'resten' zijn ook weg?

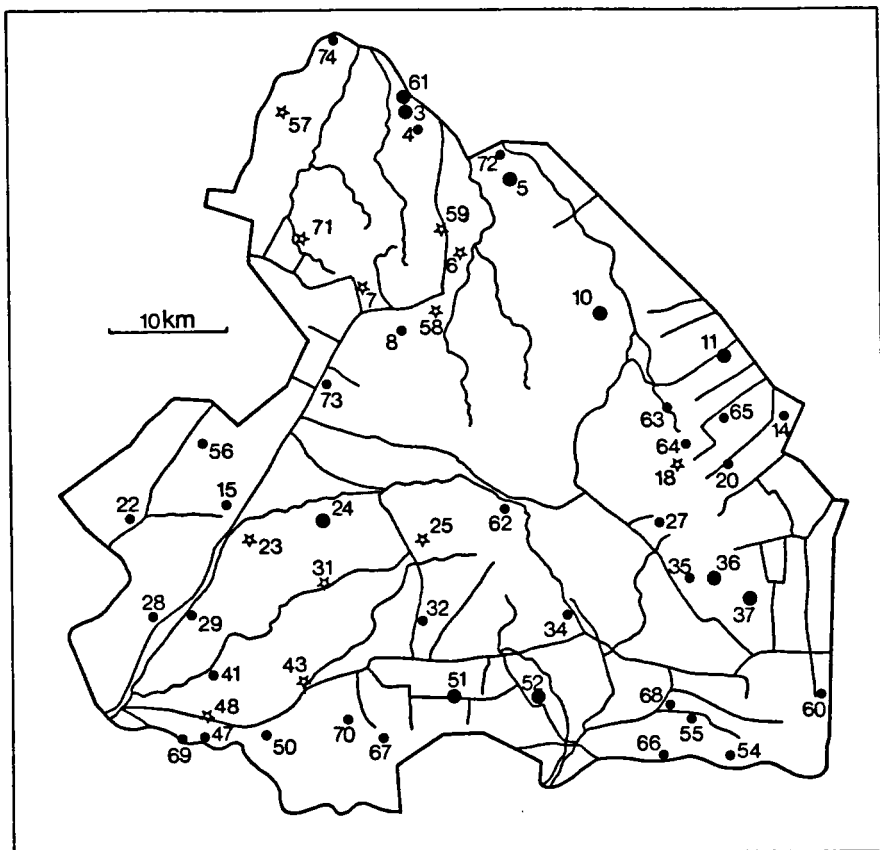
Tabel 2. Vestigingen van Blauwe Reigers in Drenthe die na 1987 niet meer werden bezet. *Breeding sites of Grey Herons in Drenthe that were not occupied since 1987.*

Nummer <i>Number</i>	Plaats <i>Location</i>	Vestiging <i>Site</i>
6	Tynaarlo	Eischenbroek
18	Exloo	Hegebos
23	Dwingeloo	Westeinde
25	Wijster	Vosseberg
31	Ruinen	Kraloo
43	Ruinen	Huis te Echten
48	de Wijk	Rogat
57	Nietap	Natuurschoon
59	Vries	Heideheim

Verspreiding

In Figuur 1 is de verspreiding van de kolonies van 1988-96 aangegeven. De in deze periode verdwenen kolonies (Tabel 2) zijn hierin ook opgenomen. De verspreiding wijkt niet wezenlijk af van het meest recente overzicht (van den Brink *et al.* 1996). De hier getoonde kaart geeft een aantal aanvullingen ten opzichte van "Broedvogels van Drenthe".

Opvallend in de verspreiding is het ontbreken van kolonies in het Hunzedal, zij het dat de grootste kolonies juist op de rand van de aangrenzende Hondsrug liggen. Ook in het centrale deel van de provincie ontbreken blauwe reigervestingen. Er lijkt een verband te bestaan tussen de plaatsen van de kolonies en het afwateringspatroon van het Centraal Drents Plateau, waarbij de kolonies zich aan de randen van de afwateringsstromen bevinden, buiten de grote bossen.

Figuur 1. Overzicht van verlaten (ster) en actieve kolonies (maxima: kleine stip 0-15 en grote stip >15 nesten) van Blauwe Reigers in Drenthe in 1988-96. Nummers verwijzen naar Bijlage 1. Waterlopen zijn apart aangegeven. View of deserted (star) and active (small dots 0-15, large dots >15 nests) colonies of Grey Herons in Drenthe in 1988-96. Numerals refer to Appendix 1. Water courses are also shown.

Conclusie

Het is met de Blauwe Reiger vreemd gesteld. Waren we er in de tachtiger jaren toch vrij zeker van dat de populatie de 400 paar niet zou gaan overstijgen (de Vries & Santing 1989), nu zien we dat die gedachte moet worden bijgesteld. Als de omstandigheden gunstig zijn gedurende een wat langere periode, kunnen de aantallen flink toenemen. Gunstige omstandigheden zijn: niet te strenge winters, goed voedselaanbod in het broedseizoen, verminderd gebruik van pesticiden en afwezig zijn van vervolging (van den Brink *et al.* 1996). Strenge winters kunnen echter een dramatische val van de aantallen tot gevolg hebben; zo zakte de stand van 1995 op 1996 van 455 naar 219 paar. De kleinere kolonies verdwijnen dan als eerste.

De verspreiding is in de loop der jaren niet erg veranderd. De kolonies liggen vrijwel alle op de overgangen van beekdalen naar de hogere gronden, waarbij vooral de flanken van de Hondsrug een belangrijke rol spelen.

Summary: Trend in the Grey Heron *Ardea cinerea* in Drenthe in 1988-96

Heronries in the province of Drenthe have been censused since 1970. This paper provides an update, covering the period of 1988-96 (and partly 1997, *cf.* Appendix 1). For the first time since 1970, the number of Grey Herons exceeded 400 nests, probably following a series of very mild winters (1988-90, see frost index in Table 1). The number of breeding birds more than halved after the severe winter of 1995/96 (Table 1), which was evident in the disappearance of small colonies (less than 10 nests) and a decline in number of nests in larger colonies. Most colonies are situated on higher ground along valleys, especially on the so-called Hondsrug in the eastern part of the province.

Literatuur

- Blok A.A. & Roos M. 1977. Blauwe Reigerencens 1970-75. Vogeljaar 25: 205-233.
Brink H. van den, van Dijk A.J., van Os B. & Venema P. (red.) 1996. Broedvogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.
van Dijk A.J. & van Os B.L.J. 1982. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.
van Dijk A.J. 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken (Handleiding Broedvogel Monitoring Project). SOVON, Beek-Ubbergen.
Santing J. & van Dijk A.J. 1985. Telling van blauwe reigernesten in 1980-84. Drentse Vogels 1: 55- 57.
Vries, Y. de & Santing J. 1989. De Blauwe Reiger als broedvogel in Drenthe. Drentse Vogels 2/3: 57-62.
Ijnsen F. 1991. Karaktergetallen van de winters vanaf 1707. Zenit 18: 69-73.

Adres: (YdeV) Zuidlaarderweg 29, 9756 CG Glimmen.

Bijlage 1. Overzicht van de kolonies van de Blauwe Reiger in Drenthe in 1988-96 (1997 incompleet). *Overview of colonies of Grey Herons in Drenthe in 1988-96 (1997 incomplete).* *=schatting; estimate.

Nr.	Km-blok	Plaats	Vestiging	1988	89	90	91	92	93	94	95	96	97
3	121314	Eelde	Braak	48	64	65	42	40	43	50	47	16	?
4	121325	Eelde	Lemferd	0	0	0	0	0	0	3	0	0	?
5	122523	Zuidlaren	Laarwoud	28	43	55	46	48	50	63	44	33	26
6	123433	Tynaarlo	Eischenbroeken	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	124214	Norg	Huis ter Heide	3	0	0	0	0	0	0	0	0	?
8	124353	Assen	Asserbos	0	?	?	?	5	7	5	6	4*	0
10	124635	Gieten	Bonnerveld	19	31	40	25	23	26	29	34	19	10
11	125825	NW-Buinen	Noorderdiep91	16	17	17	21	28	25	22	17	8	8
14	181125	Valthermond	Kaveling	4	8	12	11	11	11	10	15	10	9
15	162853	Diever	Oldendiever	4	5	8	8	11	7	8	11	4	5
18	172811	Exloo	Hegebos	0	0	0	0	0	0	0	0	0	?
20	172815	Valthermond	Kerkhof 60e laan	7	12	15	7	0	0	0	0	0	?
22	163615	Vledder	Frederiksoord	5	8	11	11	13	8	10	6	5	5
23	163835	Dwingeloo	Westeinde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	?
24	173211	Dwingeloo	Lheebroek	15	23	28	25	19	18	20	23	10	14
25	173334	Wijster	Vosseberg	0	0	0	0	-	-	0	0	0	0
27	173714	Klijndijk	Zijtakbosje	6	12	17	8	9	9	10	13	6	3
28	164742	Havelte	Eursinge	4	2	0	0	0	0	0	0	0	0
29	164745	Havelte	Eitelte	2	6	10	9	8	4	3	2	1	0
31	174221	Ruinen	Kraloo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	?
32	174354	Tiendeveen	Kattenburg	7	21	24	22	20	26	24	29	20*	19
34	174642	Oosterhesselen	Kiencke	2	6	17	6	0	0	1	1	0	0
35	174812	Emmen	Noorderdierenpark	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0
36	174814	Emmen	Emmerdennen	63	72	62	55	44	64	59	54	41	40
37	184132	Barger-Oost.	RK-kerk	14	17	22	18	24	24	26	23	12	18
41	165842	Ruinerwold	Sultansmeer	0	2	0	?	?	?	?	?	?	?
43	175154	Ruinen	Echten	0	0*	0*	0*	0*	0*	0*	0*	0*	?
47	211851	De Wijk	Dikninge	3	3	0	0*	0*	2	3	4	4	0
48	211831	De Wijk	Rogat	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
50	221141	Veeningen	Oeverbos	7	6	5	2	4	4	12	7	7	7
51	221412	Holl.Veld	Jufferswijk	11	20	21	14	10	11*	12	11	8	0
52	221514	Nieuwland	Zwinderse veld	11	15	19	18	19	20*	24	17	12	10
54	222815	Schoonebeek	Koelveen	10	11	12	?	?	18	4	13	6	?
55	221832	Schoonebeek	Berenbos	0	1	0	?	?	?	?	?	?	?
56	161851	Wateren	Hertekamp	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0
57	121113	Nietap	Natuurschoon	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
58	124431	Assen	Amelterbos	1	5	5	8	8	7	9	9	2	1
59	123412	Vries	Heideheim	0	0	0	-	0	0	0	0	0	?
60	231213	Zwartemeer	Meerstaiblok	0	1	2	2	0	0	0	0	0	?
61	075354	Paterswolde	Kluivingsbos	2	13	9	8	11	14	16	10	7	?
62	172552	Orvelte	Tellingenbosch	1	4	5	4	4	6	6	2	0	0
63	171715	Exloo	Oudedijk				1	0	0	0	0	0	?
64	171842	Exloo	Rondbarg				1	0	0	0	0	0	?
65	171825	2Exloërmond	Kruispad			1	2	0	0	1	2	1	0
68	221341	Kerkenveld	Katteneind				1	1	2	0	0*	1	0
69	222714	Schoonebeek	Hendrik Botterwijk					1	1	4	4	1	0
70	221725	Zandpol	Zwembad							7	14	3	?
71	211754	De Wijk	Lokkerij						7	9	9	8	9
72	2213	Kerkenveld	Schapendijk							2	5	3	2
73	123124	Norg	Veenhuizen								5	3	0
74	121552	Zuidlaren	Bloemert							3	0	0	?
75	125242	Smilde	Haegenoenk						2	4	6	4	3
76	075253	Roden	Kleibosch		1	1	0	0	0	0	0	0	0